

logna), i que ja apareix en un text sicilià tan venerable com la *Vita del Beato Corrado*, del S. XIV: «portami di la carni di lu porcu, zoè di la *longa*»; i M-Lübke s'hi va adherir, incorporant el mot al seu article LONGUS.

En tot cas, és un fet que el fr. *longe* ha tingut una àmplia fortuna estrangera. Fet no gens sorprenent donat el prestigi general de la cuina francesa, més gran encara a la fi de l'Edat Mitjana, i en el Renaixement, que ara mateix. El cast. *lonja*, que ja apareix (en un sentit com 'tallada, llesca') el 1330, i des del S. XV per a la penca o tallada de cansalada, de pernil i fins de qualsevol cosa, sempre però en el sentit de tira llarga i prima; l'oc. mod. *lounzo*, *lonzo*, *lonjo* «longe de mouton, de veau», «la moitié de l'échine», *lounzo de biou* «filet de boeuf» (TdF), *loúnzo* amb igual acc. en llengües orientals i occidentals (Sauvages, Visner), i fins en el Roergue (on Vayssier grafia *lounjo*, però no oblidem que en aquesta banda la grafia *j* significa *dz*.)

Sembla que en el canvi de *nj* en *nz* és el pas a través de l'oc. que ha estat decisiu: no solament perquè, en època ja bastant antiga, i en un territori molt extens, oc. *j* s'ha confós amb *dz* (i eventualment *z*, d'on formes com *oung*, *trege* 'onze, tretze', *ong* ja en PDPF); sinó perquè els canvis de *rg*^e, *lg*^e, en *rz* i *lz*, allà són de llei ja en la llengua medieval (*estërzer*, *pòrzer*, *espärzer*, *fólzer*, *mólzer*); i el de *ng*^e en *nz* es troba ja, ací i allà, en els parlars occitans medievals (*espónzia* SPONGIA, Rayn. III, 187; *PSW* III, 273), i molt més en els moderns, i en els llenguatges de transició cap a l'italià i l'ibero-romànic (*estenz*, *franzir*, *arzila* i fins *arzent*).

Es, doncs, ben natural que en transmetre's el francès *longe* cap a Itàlia i Catalunya a través de les terres d'Oc, esdevingués *llonza* en català; i en italià *lonza*, generalment posat en plural, *lonze*, «l'estremità carnosa della testa e delle zampe degli animali grossi macellati che rimangono attaccati alla pelle nello scorticarli», i també 'llocs, flancs (d'una persona)'.

Aquest altre significat s'imposa a la nostra atenció, vista la gran antiguitat en què el retrobem en català, ja a la fi del S. XIII, i la sòlida documentació que hi té, en fonts tan importants com Desclot i la *Suma de Col·lacions*. Encara més si prestem l'atenció que mereix a l'angl. *loins* 'llocs' [des del S. XIV] puix que és clarament un altre manlleu del fr. *longe*, del qual hi ha una variant *loigne* freqüent a l'Edat Mitjana. Tenint en compte aquesta gran difusió, no es pot desconèixer el dret que, en principis, assistia a Bertoni (*ARom.* v, 102), impressionat encara més pel fet que *li lonzi di lu cavallu* ja s'esmenten a la Manescalía siciliana del segle XIV (*ZRPh.* xxix, 592), quan es negava a abandonar l'ètimon *LUMBEA, admetent que el sic. ant. *longa* podia venir també del fr. *longe*, amb transposició a la fonètica del dialecte.

Hi ha, doncs, dues formes sicilianes antigues, totes dues importants, però pesant en sentits oposats: *longa* del B. *Corrado* i *lonzi* de la Manescalía, totes dues de la mateixa antigor (i poc reforçades totes dues pel calabrès, on hi ha tant *longa* com *logna*, tots dos re-

cents). Escau observar, tanmateix, que *lonzi* en tot cas ha de ser manlleu del Nord (altrament tindria *u* en sicilià), i essent així la força dels dos arguments no és comparable, perquè *lonzi* essent manlleu nòrdic igual pot sortir de LONGA que de *LUMBEA, mentre que *longa* solament per un procés anòmal fóra conciliable amb *LUMBEA.

El dilema es complica en tenir en compte que hi ha un altre important mot francès, també propagat a les altres llengües romàniques i no menys antic, que no sabem si classificar com a mer homònim, o com a desenrotllament semàntic del mateix mot en un sentit divergent. El fr. *longe* 'corretja, en especial la usada per fermar o subjectar un animal' (aplicat als ocells de falconeria, també «lanière de cuir trouée dans une partie de sa longueur, à laquelle est attachée la mère d'un fouet»), molt freqüent en francès antic des del S. XII, i no sols en falconeria sinó encara per a les que fermen una bèstia a l'estable, a una estaca etc. (God., ll. cc.) o per portar un condemnat al patíbul (*Roman de la Rose*, v. 1752).

Ara bé aquest altre *longe* també passà manllevat al castellà *lonja* (antic, des de c. 1325, i avui americà), no sempre estrany a la nostra llengua, segons OPou («posar les *longes* al esparver: alligare pedes accipitris loro vel pedica», *TbPu.*, 57). Hi ha hagut usos en què semblen coincidir els dos mots, especialment quan *lonja* ha pres en castellà el matís de tira de carn llargada i magra, fins al punt que Góngora ho emprà amb al·lusió obscena a la d'un home; però això no fóra argument sòlid per a l'etimologia; que aquest *longe* ve de LONGA és evident i tothom hi ha estat d'acord.

El dubte que resta és: ¿venen tots dos mots de LONGA, o el de sentit carnis prové de *LUMBEA? A favor d'aquest, fa valer Bloch la variant *loigne*. Però notem que és un argument ambigu i d'escassa força, car també *longe* en l'acc. de corretja té la variant *loigne*, *logne*, i d'allò més sovint (God.), i aquí no hi pot haver altre ètimon que LONGA. Potser hi va haver influència d'*éloigner* (equivalent antic *allonger*, *eslongier*).

En realitat sembla tractar-se d'un fenomen de fonètica dialectal francesa: al costat de *grange* GRANICA es troba *graigne*, *gragne* etc., especialment en parlars de l'Est i del Nord; al costat de *mensonge*: és freqüent *mensoigne* des de molt antic, i d'aquí prové l'it. *menzogna*, però el tipus etimològic MENTIONICA està confirmat inequívocament per l'oc. *messorga*, cat. antic *monçonega* (MENTIR). I últimament sembla que hom abandona del tot la idea d'una variant *GRANIA o *MENTONIA, veg. el FEW i Gamillscheg, EWFS, en els articles corresponents, i sobretot l'estudi magistral i definitiu de Jud en *VRom.* x. *Loigne* no és, doncs, una bona prova de *LUMBEA. I no hi ha dubte que un ètimon únic, LONGA, té a favor seu els principis de l'economia d'hipòtesis i de la simplificació de les qüestions.

¿Fóra potser encara prematur de donar per resolt definitivament el problema? El que, de tota manera, no ofereix cap dubte és l'origen francès del mot català.